

بررسی تأثیر حضورپذیری و حس رضایتمندی ساکنان محیط‌های مسکونی از امنیت اجتماعی سکونتگاه-های شهر گرگان

مصطفی آریان کیا^۱، جعفر میرکتولی^۲

۱. کارشناس ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

۲. دانشیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۸

چکیده

تحولات دهه‌های اخیر سبب شده است تا امکانات جدید شهرهای امروز مانند گذشته قادر به تأمین آرامش و امنیت شهروندان نباشد. این مسأله‌ی ناپهنجاری اجتماعی و در کنار آن بروز رفتارهای جرم خیز در نظام سکونت شهری جهان شده است. در این راستا هدف پژوهش، بررسی مؤلفه‌های اثر بخش بر حس رضایتمندی ساکنان از امنیت اجتماعی سکونتگاه‌های شهر گرگان می‌باشد. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و جامعه آماری آن، خانوارهای ساکن در مجتمع‌های مسکونی شهر گرگان و حجم نمونه ۲۰۰ خانوار انتخاب شده است. اطلاعات مورد نیاز از طریق مطالعات اسنادی و جهت برداشت‌های میدانی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری SPSS و آزمون‌های رگرسیون به روش (Enter) و t تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که میان احساس رضایتمندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی با مؤلفه‌های روشنایی مناسب محیط و بافت کالبدی ساختمان ارتباط مستقیم و مثبتی دارد. روشنایی معابر و گذرهای اطراف ساختمان و محل زندگی اشخاص در شب باعث ایجاد آرامش و حس امنیت در تردد کودکان و زنان می‌گردد و هم‌چنین باعث کاهش استرس و اضطراب در افراد هنگام تردد با پای پیاده در شب می‌شود. اشراف داشتن مسکن نسبت به هم مؤلفه‌ی دیگر است که با ایجاد حس امنیت در میان ساکنان رابطه مستقیم دارد. از دیگر مؤلفه‌های مؤثر در ایجاد حس امنیت در میان ساکنان واحدهای مسکونی شهری می‌توان به وقوع جرم در محل زندگی، روابط همسایگی و متغیر زیست‌محیطی اشاره کرد.

کلید واژه‌ها: محیط مسکونی، رضایتمندی، امنیت، بافت شهری، مسکن، گرگان.

مقدمه و بیان مسأله

تحولات دهه‌های اخیر سبب شده است تا امکانات جدید شهرهای امروز مانند گذشته قادر به تأمین آرامش و امنیت شهروندان نباشد. این مسأله ناپه‌نجاری اجتماعی و در کنار آن بروز رفتارهای جرم خیز در نظام سکونت شهری جهان شده است (آریان‌کیا، ۱۳۹۷: ۲۷). محیط اجتماعی و مسکونی افراد، ساختارهای نامناسب شغلی، ناکامی اجتماعی و فقر اقتصادی، زمینه بروز آسیب‌های شهری و رشد بی‌رویه و لجام گسیخته ناهنجاری‌ها را فراهم کرده است (Pishgahifard, 2011: 82).

یکی از نگرانی‌های جوامع شهری در عصر حاضر، مسئله تأمین امنیت و آرامش خانواده‌ها در محل سکونت خود است؛ به نحوی که می‌توان تأثیر میزان امنیت را به روشنی بر ارزش املاک و کیفیت محیطی در محلات گوناگون یک شهر مشاهده کرد (Ekblom, 2011: 10). جرائم شهری هزینه‌های بسیار گزافی را در سطوح فردی، اجتماعی و ملی به وجود می‌آورد (سجادزاده و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۰۷). با گسترش این آسیب‌ها، امنیت رنگ می‌بازد و جرایم بالا می‌رود و مردم در کنش‌های اجتماعی محتاطانه عمل کرده و با هر اتفاقی ترس و دلهره در آنان دو چندان می‌شود و در نتیجه احساس ناامنی می‌کنند (Kamali, 2011: 73).

در بین مسائل مختلف زندگی شهری، احساس امنیت جایگاه ویژه‌ای در آرامش و افزایش کیفیت زندگی خواهد داشت. امنیت از نیازهای اساسی انسان است که نحوه‌ی پاسخگویی به آن تأثیر مستقیم در ارضای نیازهای دیگر او دارد. انسان همیشه در طول تاریخ سعی در پاسخگویی به این نیاز داشته است، ساختن ابزار آلات دفاعی، ایجاد تأسیسات تدافعی و نظامی در سکونتگاه‌ها و شهرها، تشکیل نیروی نظامی و ... برخی از اقدامات او برای حفظ امنیت فردی و اجتماعی‌اش بوده است با وجود این در سال‌های اخیر، تغییر ویژگی‌های جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی انسان‌ها تأثیر زیادی در شکل‌گیری مسکن داشته است (طهماسبی‌بلداجی، ۱۳۹۴: ۱).

از سوی دیگر کیفیت امنیت اجتماعی یکی از مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی کیفیت زندگی است؛ به طوری که هر چه میزان امنیت اجتماعی پایین باشد، آسایش و آرامش شهروندان نیز کمتر خواهد بود (Samadi and M Yunus, 2011: 348). گفتنی است جرم یکی از مسائل اصلی تهدید کننده‌ی کیفیت زندگی شهری است؛ به همین دلیل افراد از مکان‌هایی که با خطر شخصی و جانی توأم است دوری می‌کنند (Blobaum and Hunecke, 2005: 465). آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند. از آن جا که فضاهای شهری امروزی، مؤلفه‌ای برای وقوع ناپه‌نجاری‌های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در شهر می‌باشد، بررسی جنبه‌های کیفی و کمی امنیت، چه از لحاظ کالبدی و چه از لحاظ اجتماعی در داخل هر یک از فضاهای شهری امری ضروری است (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸).

وجود محیطی امن برای زندگی در کنار سایر نیازهای اساسی فیزیولوژیکی انسان مانند غذا، سرپناه و بهداشت از ضروریات زندگی انسان است. ارضا نشدن نیاز به امنیت انسان در فضاهای جمعی، نه تنها او را از رسیدن به نیازهای رده بالاتر همچون خودشکوفایی، زیبایی‌شناختی، دانستن و فهمیدن باز می‌دارد، بلکه کاهش تعاملات اجتماعی و در نهایت خالی ماندن فضاهای عمومی را در پی دارد (اکبری و پاک‌بنیان، ۱۳۹۱: ۵۴). افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزندگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضای ایمن حضور مؤثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرمایه‌گذاری و کسب و کار رونق بیش تری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد افزون تری خواهیم بود و برعکس فضاهای ناامن، دافع مردم و سرمایه‌گذاران خواهد بود (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۲). عوامل گوناگون محیطی با تأثیرگذاری متقابل، سبب بروز انواع بزهکاری‌ها، بی‌قانونی‌ها، نابسامانی‌ها و در نتیجه، ناامنی در شهر و فضاهای شهری شده‌اند. اگر چه متغیرهای جامعه‌شناختی در بروز و ظهور الگوهای رفتاری در انسان در اولویت قرار دارند، اما از نقش ویژگی‌های کالبدی و فضایی محیط مصنوع، به‌عنوان بستر وقوع رفتارهای ناپه‌نجار، در امکان بروز جرایم نیز نباید غافل بود (شعبان‌جولا و عزیز، ۱۳۹۳: ۷۹۲).

یک فضای شهری اگر نتواند توقعات کاربران خود را پاسخ گوید، بسان موجود زنده‌ای است که دچار بیماری شده است. ناامنی در فضای شهری را نیز می‌توان بیماری آن فضا دانست که نیازمند درمان است و در این میان برنامه‌ریز و طراح شهری، مسئولیت درمان فضا را بر عهده خواهد داشت (حقی و ایزدی، ۱۳۹۴: ۳).

شهر گرگان به دلیل مرکزیت سیاسی- اداری و اقتصادی منطقه و استان، مهاجرپذیر بودن و همچنین به دلیل گروه‌های اجتماعی متعدد ساکن در شهر، با توجه به نوع سکونت و خانه‌سازی (که با جدایی‌گزینی مکانی همراه بوده) ظرفیت‌های هر منطقه قومی- اجتماعی به دلیل تنوع قومیتی و فرهنگ اقوام مختلف در کنار یکدیگر، سیما و بافت مختلف و منحصر به فردی را از سکونت‌گاه‌های انسانی ارائه می‌دهد که می‌تواند دلیل مناسبی برای انتخاب این شهر به عنوان منطقه مورد مطالعه باشد.

بر این اساس با توجه به نقش و جایگاه امنیت مسکن در کیفیت زندگی و افزایش رضایت‌مندی ساکنان از محیط سکونتی، پژوهش حاضر به بررسی میزان احساس رضایت‌مندی ساکنان از امنیت در مسکن شهری در مناطق و بافت سکونتگاه‌های شهر گرگان می‌پردازد. از این رو در زمینه رضایت‌مندی ساکنان از احساس امنیت در مجتمع‌های مسکونی سؤالات مختلفی مطرح می‌شود که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود.

سؤال ها و فرضیه‌های پژوهش

۱- چه عواملی در ایجاد احساس امنیت در میان ساکنان مجتمع‌های مسکونی اثرگذار است؟
 ۲- ساکنان مجتمع‌های مسکونی به چه میزان از وجود امنیت در ساختمان محل زندگی خود رضایت دارند؟
 بر این اساس به منظور رسیدن به نتایج دقیق‌تر و تحلیل مناسب از موضوع پژوهش، فرضیه‌هایی به شرح زیر بیان می‌گردد.

فرضیه‌ی اول: به نظر می‌رسد بین وضعیت روشنایی مجتمع مسکونی و رضایت ساکنان از امنیت ساختمان رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه‌ی دوم: به نظر می‌رسد بافت کالبدی سکونتگاه‌های شهری بر حس امنیت ساکنان ساختمان‌ها اثرگذار است.

فرضیه‌ی سوم: به نظر می‌رسد مؤلفه‌های ایجاد امنیت در مجتمع‌های مسکونی بر میزان رضایت ساکنان از حس امنیت اثرگذار است.

مبانی نظری پژوهش

امنیت

واژه «امنیت» در کاربرد عام به معنای رهایی از مخاطرات مختلف است. تعاریف مندرج در فرهنگ لغات درباره مفهوم کلی امنیت، بر «احساس آزادی از ترس» یا «احساس ایمنی» تأکید دارند که ناظر بر امنیت مادی و روانی است (عابدینی و همکاران، ۱۳۹۶: ۶۳۴، به نقل از ماندل، ۱۳۷۹).

امنیت در سطح فردی سبب آرامش، بروز استعدادها و خلاقیت می‌شود (رضایی و حاتمی، ۱۳۹۰: ۱۳۲) و در سطح اجتماعی زمینه‌ساز توسعه است (نوروزی و فولادی‌سپهر، ۱۳۸۸: ۱۳۱). افزون بر این، احساس امنیت جنبه‌های عینی و ذهنی دارد. دین اسلام برای امنیت فردی و اجتماعی اهمیت خاصی قائل است و بسیاری از تعالیم خود را بر پایه حفظ امنیت سرمایه‌های وجودی انسان اعم از جان، مال، آبرو و ناموس او قرار داده است (کلانتری‌خلیل‌آباد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷).

پژوهشگران در چارچوب واقع بینانه‌ای امنیت را در واژه‌های سیاسی و انتظامی تعریف کرده‌اند و بطور کلی بیش تر آن را به معنی حمایت از ارزش‌ها و مقابله با خطرها و دشمن می‌دانند. بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو در ۱۹۶۸ امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود، درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارد و در مجموع ارتقای این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه جامعه تأثیر مستقیمی می‌گذارد (ضابطیان و الیاس‌زاده مقدم، ۱۳۸۹: ۴۵).

از پیامدهای ناگوار رشد بی‌رویه‌ی شهرها، افزایش جرایم شهری است. با وجود تأثیر عوامل مختلف در زندگی شهری، امنیت مهم‌ترین عامل برای اسکان شهروندان در یک محیط و محله‌ی شهری است (افضلی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۹).

امنیت محیط زندگی، یکی از مهم‌ترین عوامل سازنده کیفیت مطلوب در زندگی انسان به شمار می‌رود. امنیت همواره بنیادی‌ترین نیازهای بشر می‌باشد و تا این نیاز تأمین نگردد او نمی‌تواند از فضایی که در آن قرار گرفته، برداشتی مطلوب داشته باشد (منعام و ضرابیان، ۱۳۹۰: ۱).

از این رو، یکی از مهم‌ترین مباحثی که طی سالهای گذشته به دلایل گوناگونی مدنظر برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار گرفته است، مقوله امنیت شهروندان است (لاریمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۰).

امنیت شهری در معنای آرامش، آسایش و ایمنی در شهر است. همچنین امنیت در محیط‌های شهری نوعی احساس آرامش و آسایش درونی قلمداد می‌شود که از مؤلفه‌های کیفیت زندگی محسوب می‌گردد (درودی و قاسمی، ۱۳۹۳: ۱۵۳). مؤلفه امنیت نیز اشاره به جرایم علیه اشخاص و اموال آن‌ها دارد که در صورت عدم تأمین شرایط پیش-گیری کننده، اموال و جان حاضران، عابران و ناظران را به صورت بالقوه و بالفعل تهدید خواهد نمود. یک فضای شهری امن در معنای کامل آن شامل هر دو مؤلفه فوق‌الذکر می‌شود و شرایطی که از فصل مشترک این دو به وجود آید را می‌توان به عنوان فضای شهری امن توصیف کرد (Rothrock, 2010: 9).

مسکن یک مقوله چند بخشی است که دارای مفاهیم کمی و کیفی می‌باشد (مسعودی‌راد و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۳۵). همچنین مسکن برآورنده‌ی نیازهای روانی، اجتماعی و محلی امن برای خانواده به حساب می‌آید (مظلوم خراسانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۲). رابطه میان محیط مسکونی و ساکنان، رابطه‌ای دو سویه است و محیط مسکونی نقش مؤثری بر تأمین رضایت آنان دارد. از سوی دیگر، این رضایتمندی منجر به افزایش کیفیت محیطی و تحقق آرمان‌های شهری می‌شود (Bibliography, and, et., 2010).

محیط مسکونی با تأثیرپذیری از ارزش‌های محیطی، از ویژگی‌هایی برخوردار می‌شود و این ارزش‌ها، بُعد اقتصادی، فرهنگی و فضایی- کالبدی مسکن محسوب می‌شوند (طهماسبی‌مقدم و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷). به نقل از (Aluko, 2011).

امروزه با توجه به گستردگی شهرنشینی و رواج ناامنی‌های اجتماعی در شهرها، مطالعه موضوع امنیت، عوامل مؤثر بر آن و راهکارهای تقویت امنیت در شهرها ضرورت یافته است (لاریمیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۱). نیاز به امنیت، همواره از بنیادی‌ترین نیازهای انسان در جامعه بشری بوده است. اما رشد روز افزون محدوده شهرها، گسست افراد جامعه در واحدهای همسایگی و کم‌رنگ شدن ارتباط آنها با یکدیگر، بروز مشکلات اجتماعی و عدم امنیت را در برداشته است. چرا که امنیت اجتماعی و به طور کل امنیت، ارتباط مستقیمی با فضا و ساخت و ساز شهری دارد (بشیری و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۲).

کاربری مسکونی اصلی‌ترین و بیش‌ترین فضای شهر است که از این تحولات متأثر می‌باشند (آریان‌کیا و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۷). از این رو، کیفیت محیط تأثیر بسیار زیادی در موفقیت فضاهای شهری و محیط‌های پیاده ایفا می‌نماید (داری‌پور و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۰).

ارزشیابی میزان امنیت محیط سکونت، یکی از مؤلفه‌های اجتماعی، کالبدی و زیست‌محیطی، مرتبط با مسکن می‌باشد. چرا که مسکن به عنوان یک عنصر فضایی قابل گسترش و ترکیب‌پذیر، منظومه‌ای است از یک محیط ساخته شده که قبل از هر چیز برای حفظ موجودیت انسان بنا گردیده است (جواهری و جواهری، ۱۳۹۴: ۱). مقوله‌ی امنیت در مجتمع‌های مسکونی به دلیل تعداد زیاد ساکنان آن از اهمیت زیادی برخوردار است و در نهایت به امنیت شهر منجر می‌شود. از طرف دیگر مقوله‌ی امنیت، پیش‌نیاز اساسی هر گونه پیشرفت علمی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در جامعه است (صمدی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). مسأله‌ی امنیت در مجموعه‌های مسکونی از جمله عوامل انسانی و محیطی می‌باشد که با تأثیر مستقیم بر برنامه‌ریزی و طراحی این مجموعه‌ها، کیفیت زندگی انسان‌ها را ارتقا می‌بخشد. محیط‌های مسکونی شکل‌گرفته امروزی به دلیل تراکم جمعیتی بالا از یک طرف و شکل فیزیکی خانه‌ها امنیت کمتری نسبت به محله‌های قدیمی‌تر دارند (بشیری و همکاران، ۱۳۹۵: ۵۴).

وجود امنیت یکی از شاخص‌های مهم کیفیت مسکن می‌باشد. نیاز به سرپناهی امن از جمله ضروری‌ترین نیازهای انسان است. امنیت، در واقع حفاظت از مسکن و وسایل آن در مقابل عوامل مستقیم و غیر مستقیمی است که موجب ضرر رساندن به مسکن و در واقع عدم امنیت آن می‌شود (اکبری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۴). از این رو، امنیت جانی و مالی انسان‌ها در خانه‌هایی که زندگی می‌کنند، اصلی‌ترین راهبرد در تصمیم‌گیری‌های کلان کشورها برای برنامه‌ریزی مسکن است (قائدرحمتی و جمشیدی، ۱۳۹۴: ۱۲۲).

رضایت‌مندی از زندگی زمینه ساز تسری رضایت به حوزه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است و برعکس کاهش رضایت از زندگی، آثار فراوانی در سطح خرد میانه و کلان خواهد داشت (ایمان و کاوه، ۱۳۹۱: ۳). بررسی الگوهای ارزیابی از محیط‌های سکونتی به‌ویژه در مورد رضایت‌مندی می‌تواند در شناسایی وضع موجود، آگاهی از نقاط قوت، ضعف، کاستی‌ها و نواقص احتمالی با هدف ارتقای کیفیت محیط‌های سکونتی مؤثر واقع گردد. در این زمینه یکی از بهترین الگوهای ارزیابی، استفاده از دیدگاه‌های ساکنان در خصوص محیط‌های سکونتی آنهاست (امینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲). از آن جا که در سنجش مطلوبیت هر مکان، مردم اساسی‌ترین عامل هستند، معنای هر مکان بدین وابسته است که این اثر تا چه اندازه آسایش، آرامش و رضایت مردم را تأمین می‌کند و در پاسخ به نیازهای ایشان کاراست (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۵۴). در واقع، دستیابی به درک درست از عوامل مؤثر در رضایت یا ناراضایتی ساکنان می‌تواند نقش مهمی در ساخت سیاست‌های مسکن موفق بازی کند.

پیشینه پژوهش

در زمینه بررسی رضایت‌مندی ساکنان از امنیت مسکن پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته که در اینجا به صورت مختصر به موارد اشاره می‌گردد.

رحیمی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان «تبیین نقش پیکربندی فضا بر نحوه‌ی ادراک امنیت محیطی در بافت تاریخی شهر یزد»، به ارزیابی و تبیین میزان اثرگذاری عناصر فضایی شهر را بر ادراک امنیت محیطی ساکنان بافت تاریخی شهر یزد پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش مذکور نشان داده است که ادراک امنیت محیطی مشاهده شده ساکنان بافت پایین‌تر از حد مدنظر است و این تفاوت به لحاظ آماری معنادار به شمار می‌آید. همچنین شاخص‌های چیدمان فضا می‌توانند تغییر در ادراک امنیت محیطی را تبیین کنند.

حاتمی و ذاکر حقیقی (۱۳۹۹)، در پژوهشی تحت عنوان «تأثیرگذاری فضاهای کالبدی بر احساس امنیت اجتماعی در محلات شهری» به بررسی تأثیر معیارهای کالبدی و محیطی بر احساس امنیت اجتماعی در محلات شهری با هدف بهبود و ارتقاء سطح امنیت اجتماعی در محلات شهری همدمان پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داده

است که نوع ساختار و سازمان فضایی محلات شهری و از همه مهم‌تر میزان نفوذپذیری محلات شهری در کاهش جرائم شهری و افزایش احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذاری زیادی را دارد.

نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی تأثیر معیارهای کاربری مسکونی در کاهش جرم خیزی در کلانشهر تبریز پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داده است که شاخص‌های اقدامات کالبدی، اقدامات اجتماعی و اقدامات امنیتی کاربری مسکونی در کاهش وقوع جرم در الگوهای مسکن تأثیر دارند. همچنین نتایج رتبه‌بندی نشان داده است که از بین ده شاخص شناسایی شده در کاهش جرم، شاخص پیاده‌سازی برنامه‌ی امنیت گسترده کاربری مسکونی در اولویت اول و شاخص آستانه‌ی ظرفیت کاربری مسکونی در اولویت دهم در کاهش جرم خیزی در آپارتمان‌های بلندمرتبه در شهر تبریز تأثیر دارند.

ملاجعفری (۱۳۹۷)، در پژوهشی تحت عنوان «طراحی مجتمع مسکونی با رویکرد ارتقای امنیت اجتماعی در محله‌ی چاکسر آمل» به بررسی نقش و جایگاه امنیت در طراحی مجموعه‌های مسکونی پرداخته است. نتایج حاصل از پژوهش نشان داده است که ایجاد حس امنیت از طریق غیرمستقیم و با بهره‌گیری از سیاست‌های پیش‌گیرانه تلفیقی کالبد معماری و روابط اجتماعی فرهنگی از قبیل: مسأله اشراف و دید، افزایش قابلیت رویت‌پذیری بصری، و ... تحقق‌پذیر خواهد بود.

باددست و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان «ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنان از امنیت در مجتمع‌های مسکونی؛ مطالعه موردی: شهر گرگان»، به بررسی مؤلفه‌های اثر بخش بر امنیت، به ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنان از امنیت مجتمع‌های مسکونی می‌پردازند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که متغیر بافت کالبدی ساختمان و متغیر روشنایی مناسب محیط ساختمان ارتباط مستقیم و مثبتی با رضایتمندی ساکنان دارد. همچنین مؤلفه‌های اشراف داشتن، روابط همسایگی، وقوع جرم و زیست‌محیطی بر میزان رضایتمندی ساکنان از متغیر امنیت در مجتمع‌های مسکونی اثرگذار است.

جلالیان و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی تحت عنوان «تدوین مدلی مفهومی از عوامل محیطی مؤثر بر امنیت مجتمع‌های مسکونی؛ مطالعه موردی: مجتمع‌های مسکونی همدان»، با بررسی پیشینه مباحث پیشگیری از جرم از طریق عوامل کالبدی محیط و امنیت، به ارزیابی و شناسایی عوامل محیطی تأثیرگذار بر امنیت مجتمع‌های مسکونی پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش فوق نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی، اقتصادی و ویژگی‌های عوامل کالبدی محیط که منجر به نظارت طبیعی، کنترل دسترسی، قلمروگرایی و تصویر مطلوب می‌شوند، در امنیت مجتمع‌های مسکونی مورد مطالعه نقش مهمی دارند. همچنین پژوهشگران فوق در پی نتایج تحقیق خود، در قالب مدلی از عوامل تأثیرگذار بر امنیت مجتمع‌های مسکونی ارائه کرده‌اند.

لوک کایدل^۱ (۲۰۱۱)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین امنیت تصرف درک شده توسط ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی و کیفیت مسکن را مورد توجه قرار داده است. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که سیاست‌هایی مثل اخراج و تخلیه اجباری که امنیت تصرف ساکنان را به خطر می‌اندازد، نتیجه عکس در جلوگیری از رشد سکونتگاه‌های غیررسمی در فیجی داشته است. وی در پژوهش خود به رابطه معناداری بین کیفیت مسکن و امنیت تصرف پی‌می‌برد.

هیلر^۲ (۲۰۱۴)، معتقد است، که الگوهای حرکت توسط فضاهای خصوصی شده، با مردمی که در این فضاها حضور دارند، به وسیله ایمنی استفاده‌کنندگان از این فضاهای شهری افزایش پیدا می‌کند. وی با طرح عنوان «میزان توانایی مکان‌ها و فضاهای شهری در جلب مشارکت‌های شهروندان»، عنوان می‌کند که بین میزان ارتکاب جرائم

1 . Luke Kiddle
2 . Hiller

اجتماعی و بزه‌کاری در گروه‌های مختلف سنی و نسلی و ایمنی ایجاد شده بر اثر تعامل مطلوب شهروندان ارتباط مستقیم وجود دارد.

وو^۱ و همکاران (۲۰۱۵)، در پژوهشی به بررسی ارتباط چیدمان فضا و سرقت از نواحی مسکونی در یکی از شهرهای چین پرداخته‌اند. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که نوع خیابان‌ها، طول خیابان‌ها، حجم ترافیک، نوع وسایل نقلیه، سرعت ترافیک و ... متغیرهایی هستند که از چیدمان فضا تأثیر می‌پذیرند و با دزدی در نواحی مسکونی ارتباط دارند.

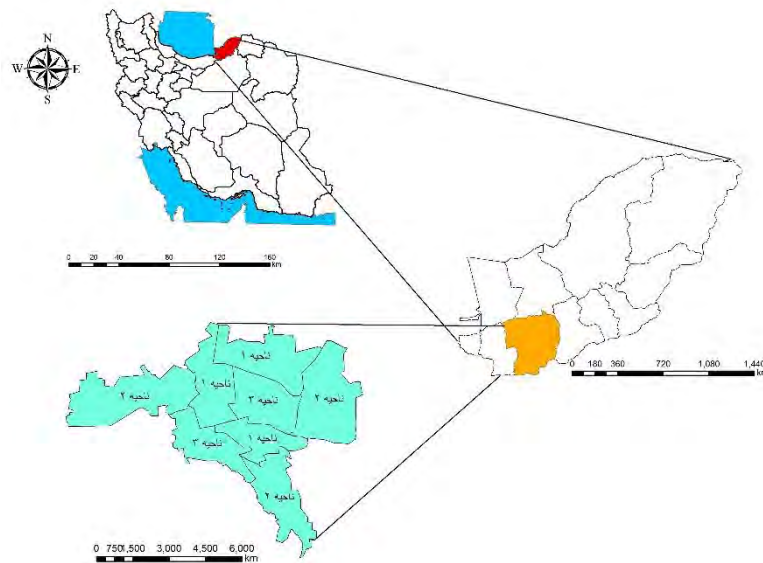
روش پژوهش

مطالعه حاضر به بررسی وضعیت رضایتمندی ساکنان از امنیت در بافت‌های سکونتگاه‌های شهری می‌پردازد. روش پژوهش حاضر، کاربردی و از نظر شیوه انجام، توصیفی، تحلیلی است. در بخش جمع‌آوری اطلاعات وضع موجود، از دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی به کار رفته است. در شیوه‌ی میدانی از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش شامل واحدهای مسکونی شهر گرگان بر اساس اطلاعات نقشه پایه طرح جامع شهر گرگان مصوب ۱۳۹۰ است که براساس فرمول کوکران حجم نمونه ۲۰۰ واحد مسکونی به عنوان نمونه انتخاب شده است. به منظور بهبود روایی محتوایی پرسشنامه و مقیاس‌ها، پس از تدوین آن، از نظرات استادان، صاحب‌نظران و کارشناسان بهره گرفته شد و سؤالات پرسشنامه چندین بار مورد بازبینی قرار گرفت و اصلاحات لازم در آن اعمال شد و همچنین جهت بررسی اعتماد پرسشنامه پژوهش از روش آلفای کرونباخ که یکی از روش‌های متداول است، استفاده شده است. با توجه به اینکه میانگین ضریب آلفای کرونباخ برای مفاهیم اصلی پژوهش ۰/۸۱ بدست آمده است. که در سطح قابل قبول است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و تحلیل فضایی آمارها از نرم‌افزار آماری SPSS استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

مساحت شهر گرگان با احتساب حوزه نفوذ شهرستان، ۱۶۵۱/۸۱ کیلومتر مربع در شمال کشور ایران واقع در استان گلستان می‌باشد. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۵۵ متر است. این شهر در ۵۴ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۵۴ درجه و ۲۸ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی در دامنه شمال رشته‌کوه‌های البرز گسترده شده است (سالنامه آماری استان گلستان، ۱۳۹۰).

شهر گرگان به دلیل قرارگیری در بین دشت وسیع و حاصلخیزی و کوه‌های پوشیده از جنگل و فاصله‌ی نسبتاً کم آن تا دریای خزر، از موقعیت جغرافیایی و اقلیمی ممتازی برخوردار است (مهندسین مشاور معمار و شهرساز پارت، ۱۳۹۲). شهر گرگان به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و وضعیت مناسب طبیعی، مرکزیت سیاسی-اداری و اقتصادی منطقه و استان، مهاجرپذیر بودن و همچنین به دلیل گروه‌های اجتماعی متعدد ساکن در شهر، با توجه به نوع سکونت و خانه‌سازی، تنوع قومیتی و فرهنگ اقوام مختلف در کنار یکدیگر، وجود بافت قدیم، بافت جدید، بافت حاشیه‌ای و بافت تاریخی در سازمان فضایی-کالبدی شهر گرگان از جمله دلایلی است که باعث ایجاد سیما و بافت مختلف و منحصر به فرد از سکونتگاه‌های انسانی در این شهر شکل بگیرد (آریان کیا و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۵).

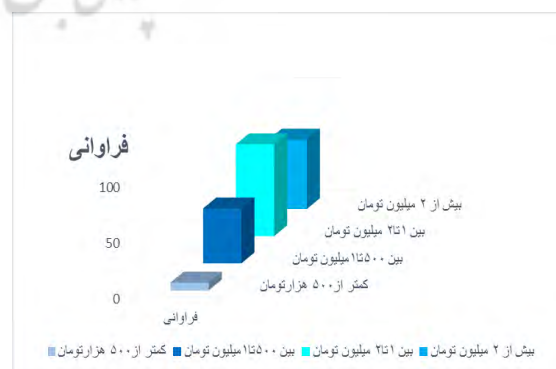
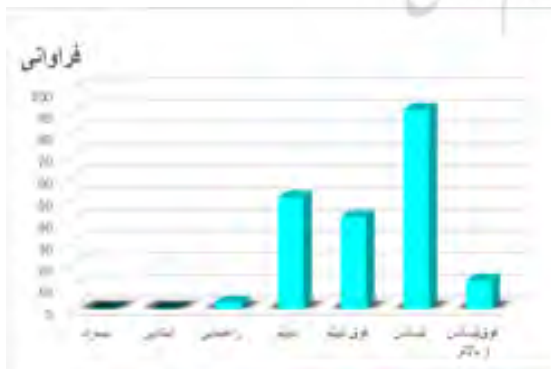

شکل ۱: نقشه‌ی موقعیت شهر گرگان در نظام تقسیمات سیاسی استان گلستان (مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۹).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این بخش به تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی می‌پردازد. پرسشنامه مورد نظر به منظور بررسی میزان رضایت‌مندی ساکنان از امنیت مسکن به صورت تصادفی توزیع گردید. با توجه به نتایج بدست آمده از، ۷۴/۱ درصد کل جامعه‌ی نمونه را زنان و ۲۵/۹ درصد آن را مردان تشکیل داده‌اند. از این تعداد ۸۳/۹ درصد متأهل و ۱۶/۱ درصد مجرد می‌باشند. همچنین بیش‌ترین رده سنی متعلق به گروه سنی ۳۰-۳۹ سال، با میزان ۴۲/۴ درصد از کل نمونه مورد مطالعه را تشکیل می‌دهد.

شکل شماره (۱) وضعیت تحصیلی پاسخگویان جامعه آماری پژوهش را نشان می‌دهد. همان‌گونه که دیده می‌شود، ۱/۵ درصد از افراد پاسخ دهنده تحصیلات‌شان مقطع راهنمایی، ۲۵/۵ درصد افراد دیپلم، ۲۱ درصد از افراد فوق دیپلم، ۴۵/۵ درصد از افراد لیسانس و ۶/۵ درصد نیز از تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر برخوردار بوده‌اند. بیشترین درآمد ماهیانه ساکنان بین ۱ تا ۲ میلیون تومان و متوسط افراد ساکن در هر واحد مسکونی معادل ۳/۲ می‌باشد که بیانگر این امر است که بطور متوسط در هر واحد مسکونی معادل ۳ نفر زندگی می‌کنند.

شکل ۲: توزیع فراوانی وضعیت متغیر تحصیلات پاسخگویان
شکل ۳: توزیع فراوانی وضعیت درآمد پاسخگویان

تحلیل استنباطی

جهت تجزیه و تحلیل نتایج مطالعه از آزمون‌های همبستگی و تی تک نمونه‌ای استفاده شده است تا میزان رضایت‌مندی ساکنان مجتمع‌های سکونتی از امنیت در مسکن و محل زندگی بدست آید.

فرضیه‌ی اول: به نظر می‌رسد بین وضعیت روشنایی مجتمع مسکونی و رضایت ساکنان از امنیت ساختمان رابطه معناداری وجود دارد.

جهت تجزیه و تحلیل فرضیه‌ی اول پژوهش از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. ضریب همبستگی پیرسون برای محاسبه درجه و میزان ارتباط خطی بین دو متغیر در سطح فاصله‌ای و نسبی به کار می‌رود. در واقع این همبستگی ارتباط خطی بین دو متغیر فاصله‌ای و نسبی را اندازه‌گیری می‌کند. جدول (۱)، نتایج آزمون همبستگی میان رضایت ساکنان و روشنایی محیط ساختمان را نشان می‌دهد.

جدول ۱: همبستگی میان روشنایی مناسب محیط و رضایت‌مندی ساکنان از امنیت مجتمع مسکونی

متغیر مستقل	میزان ضریب	سطح معناداری	تعداد نمونه
روشنایی مناسب محیط	۰/۱۷۹	۰/۰۰۰**	۲۰۰

** معنی‌داری ۹۹٪

با توجه به نتایج بدست آمده، میزان همبستگی بین میزان رضایت ساکنان و روشنایی مناسب محیط ساختمان ۰/۱۷۹ است که با توجه به سطح معناداری ۰/۰۰۰ بیانگر رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد اطمینان همبستگی وجود دارد. بنابراین با توجه به معنادار بودن نتیجه بدست آمده وجود رابطه تأیید می‌شود. وجود روشنایی مناسب در سطح شهر و معابر علاوه بر جنبه زیبایی، بر ایجاد حس امنیت و آسودگی مؤثرتر حضور شهروندان در بافت کالبدی و محیط شهری، ایجاد حس رضایت‌مندی ساکنان و رهگذران، ارتقای امنیت اجتماعی تأثیری بالقوه‌ای دارد و از بروز جرم و جنایت و ایجاد فضاهای تاریک و خلوت در سطح معابر شهری و محلات مسکونی جلوگیری می‌کند. وجود محلات غیررسمی در اطراف شهر گرگان یا وجود محلاتی با بافت غیررسمی و فرسوده همچون انجیراب، قلعه حسن، بنفشه تپه، کوی محتشم و ... و شرایط محیطی این محلات موجب شده است که افراد فقیر، معتاد، بزهکار، فروش مواد مخدر و ساکن شدن افراد مهاجر در این سکونتگاه‌ها موجب بالا رفتن جرم و بزهکاری در سطح این محلات مخصوصاً در شب که بیش‌تر معابر تاریک یا از عدم روشنایی کافی برخوردار هستند رخ دهد و موجب نارضایتی ساکنان و پایین آمدن سطح امنیت در این محلات شهری گردیده است.

فرضیه‌ی دوم: به نظر می‌رسد بافت کالبدی سکونتگاه‌های شهری بر حس امنیت ساکنان ساختمان‌ها تأثیر گذار است.

جهت تجزیه و تحلیل فرضیه دوم پژوهش نیز از آزمون آماری رگرسیون به روش (enter) استفاده شده است تا اثرگذاری بافت کالبدی سکونتگاه‌های شهری بر میزان حس امنیت ساکنان مشخص گردد. جدول (۲)، اطلاعات ضروری را در ارتباط با پیش‌بینی متغیر وابسته ارائه می‌دهد.

با توجه به مقادیر بدست آمده از آزمون، مقدار ثابت و متغیر امنیت کالبدی با توجه به میزان معناداری برابر با ۰/۰۰۰ بدست آمده که هر دو در مدل معنادار شده‌اند. همچنین ضریب رگرسیونی استاندارد شده یا Beta برابر است

با ۰/۲۹۰ که نشان‌گر میزان تأثیر متغیر مستقل (بافت کالبدی) بر متغیر وابسته (امنیت ساکنان ساختمان‌ها در شهر گرگان) است.

جدول ۲: ضریب همبستگی رگرسیون میان متغیر وضعیت کالبدی سکونتگاه‌های شهری و حس امنیت ساکنان

مدل	ضریب همبستگی غیراستاندارد	ضریب همبستگی استاندارد		معناداری (Sig.)
		B	خطای معیار	
(ثابت)	۲۷/۱۸	۱/۳۵۲	۳۷/۲۴	۰/۰۰۰
امنیت ساکنان	۰/۴۳۷	۰/۰۲۶	۱۴/۳۱	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج حاصل از جدول فوق میزان اثرگذاری متغیر مستقل بر متغیر وابسته ($Beta = 0/290$) است. همچنین این جدول نشان می‌دهد که بین متغیر امنیت ساکنان ساختمان‌ها و مقدار ثابت در مجتمع‌های مسکونی و ساختمان‌های شهر گرگان رابطه معناداری وجود دارد و در واقع این رابطه قوی می‌باشد ($Sig. = 0/000$). بنابراین با توجه به موارد گفته شده و سطح معناداری ۰/۰۰۰ که کمتر از ۰/۰۵ است چنین می‌توان نتیجه گرفت که متغیر مستقل بافت کالبدی سکونتگاه‌های شهری بر امنیت ساکنان ساختمان‌ها در شهر گرگان اثرگذار می‌باشد. در ارتباط با ویژگی‌های بافت کالبدی و تأثیر آن بر امنیت ساکنان عواملی همچون: ایجاد محیط مناسب دسترسی، امکانات مناسب، نوع معماری ساختمان تحت تصرف، وجود فضاهای باز و عدم فضاهای دنج و تاریک، امکانات بهداشتی و زیست‌محیطی، عدم وجود بافت‌های جرم خیز مانند ساختمان‌های مخروبه و متروکه، وجود مکان‌های فرهنگی، تعادل بین فضای باز و ساخته شده، وجود فضای سبز مناسب، تعاملات همسایگی تأثیر بسزایی دارد و عدم وجود این عوامل موجب بروز ناامنی، تخلف و جرم، ناهنجاری‌های اجتماعی و عدم حس تعلق به مکان در میان ساکنان می‌گردد.

از نظر زمین‌شناسی احداث ابنیه بر روی بستر نامناسب لسی بر روی دامنه‌های شیب دار در بخش جنوب غربی شهر گرگان (تپه‌های زیباشهر) همراه با عدم رعایت موارد ایمنی جهت ساخت و ساز، موجب افزایش خطر رانش و لغزش و تخریب ساختمان‌ها و ناپایداری دامنه‌ها با توجه به وجود خطوط گسل شده است. وجود ساخت و سازهای غیر رسمی در کوی عرفان، الغدیر، امام رضا، محتشم، اوزینه با مصالح ناکارآمد همراه با بافت فشرده، قدیمی و تخریبی متقابلاً موجب پایین آمدن سطح امنیت کالبدی ساختمان‌های شهر و عدم احساس رضایت ساکنان این گونه بافت‌ها شده است.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسد مؤلفه‌های ایجاد امنیت در مجتمع‌های مسکونی بر میزان رضایت ساکنان از حس امنیت اثرگذار است.

در بررسی میزان وضعیت رضایتمندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی در برابر مؤلفه‌ها و معیارهای مؤثر در ارتباط با امنیت از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است.

جدول (۳)، نتایج حاصل از میزان رضایت ساکنان در ارتباط با هر یک از مؤلفه‌های امنیت در سکونتگاه را نشان

می‌دهد.

جدول ۳: نتایج حاصل از آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی رضایت ساکنان از معیارهای ایجاد امنیت

میانگین اختلافات	متغیر مبنا = ۰/۹۵			معیار
	سطح معناداری	درجه آزادی df	آماره T	
-۰/۶۱	۰/۰۰۰	۱۹۹	-۴/۱۷	اشراف داشتن
-۰/۸۳	۰/۰۰۰	۱۹۹	-۷/۹۴	وقوع جرم
۰/۷۱	۰/۰۰۰	۱۹۹	۲/۱۵	روابط همسایگی
-۰/۴۹	۰/۰۰۰	۱۹۹	-۸/۲۱	زیست محیطی

بر اساس نتایج خروجی آزمون، مقدار آماره‌ی آزمون t تک نمونه‌ای متغیر اشراف داشتن (-۴/۱۷) با درجه آزادی ۱۹۹، مقدار آماره t متغیر روابط همسایگی (۲/۱۵) با درجه آزادی ۱۹۹، مقدار آماره t متغیر وقوع جرم (-۷/۹۴) با درجه آزادی ۱۹۹ و متغیر زیست‌محیطی (-۸/۲۱) و درجه آزادی آن که برابر است با ۱۹۹، مقدار آماره t می‌باشند که برابر با حجم نمونه منهای عدد یک است. اما مهم‌ترین قسمت خروجی جدول سطح معناداری یا p- است که برای تأیید یا عدم تأیید فرضیه موجود به کار می‌رود که در این جا برابر با ۰,۰۰۰ است. به عبارت دیگر اگر سطح معناداری ما کمتر از ۰,۰۵٪ باشد فرضیه صفر ما رد و یک رابطه معناداری بین متغیرهای مورد بررسی و رضایت‌مندی ساکنان مجتمع-های مسکونی وجود دارد و برعکس، اگر سطح معناداری بیش‌تر از پنج درصد باشد فرضیه یک ما رد می‌شود و چنین رابطه‌ای وجود ندارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت از آن جایی که سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵٪ است. بنابراین چنین می‌توان گفت که به بین رضایت‌مندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی و متغیرهای مؤثر بر احساس امنیت ساکنان رابطه مستقیمی وجود دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

با توجه به رشد جمعیت و افزایش نیاز به مجموعه‌های مسکونی در شهرها، روشن کردن الگوها و خط‌مشی‌هایی برای نیل به اهداف برنامه‌ریزی شده، ضروری به نظر می‌رسد که در این بین ایجاد حس امنیت به عنوان یکی از عوامل انسانی- محیطی نقش مهمی را در رضایت‌مندی و آسایش افراد در زندگی‌شان ایفا خواهد نمود. شهر گرگان به دلیل مرکزیت سیاسی- اداری و اقتصادی منطقه و استان، مهاجرپذیر بودن و همچنین به دلیل گروه‌های اجتماعی متعدد ساکن در شهر، با توجه به نوع سکونت و خانه‌سازی (که با جدایی‌گزینی مکانی همراه بوده) ظرفیت‌های هر منطقه قومی- اجتماعی به دلیل تنوع قومیتی و فرهنگ اقوام مختلف در کنار یکدیگر، سیما و بافت مختلف و منحصر به فردی را از سکونت‌گاه‌های انسانی ارائه می‌دهد که می‌تواند دلیلی بر بروز ناامنی و جرم در سطح شهر گردد.

وجود محلات الغدیر، اوزینه، انجیراب، عرفان، محتشم، امام رضا، اسلام‌آباد، قلعه حسن با بافت سکونتگاه غیررسمی و فرسوده و یا بافت اولیه روستایی که در طی سال‌های اخیر با رشد و توسعه‌ی فیزیکی شهر وارد حریم شهر شده‌اند؛ محلاتی با بافت تاریخی و قدیمی در مرکز شهر همچون سرچشمه، سبزه مشهد، دباغان، سرپیر، نعلبندان و ... با گذرگاه‌های تنگ و باریک با عدم روشنایی کافی، فضای متفاوت و متنوعی از بافت شهری در سطح شهر گرگان را به وجود آورده است که این امر موجب شده است ساکنان در سطح محلات مخصوصاً محلات فرسوده و غیررسمی و حاشیه‌ای شهر در زمان تردد در شب احساس امنیت کمتری کنند. براین اساس، با توجه به نقش و جایگاه امنیت مسکن در کیفیت زندگی و افزایش رضایت‌مندی ساکنان از محیط سکونتی، پژوهش حاضر به بررسی میزان احساس رضایت‌مندی ساکنان از امنیت در مجتمع‌های مسکونی در مناطق و بافت‌های سکونتگاه‌های شهر گرگان پرداخته شد.

نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که میان احساس رضایتمندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی با مؤلفه‌های روشنایی مناسب محیط و بافت کالبدی ساختمان ارتباط مستقیم و مثبتی دارد. روشنایی معابر و گذرهای اطراف ساختمان و محل زندگی اشخاص در شب باعث ایجاد آرامش و حس امنیت در تردد کودکان و زنان می‌گردد و همچنین باعث کاهش استرس و اضطراب در افراد هنگام تردد با پای پیاده در شب می‌شود.

بافت نوساز و مستحکم بنای ساختمان به لحاظ روانی تأثیر مثبتی در نگرش ساکنان نسبت به امنیت جانی و مالی ایجاد میکند. در صورتی که زندگی در ساختمان‌هایی با بافت فرسوده، غیررسمی یا قدیمی باعث نارضایتی، ناامنی و ایجاد شکایت و اخلال در امور روزمره ساکنان می‌شود و از سوی دیگر با توجه به این مطلب که معمولاً در چنین بافت‌هایی بروز جرم بالاست و خود بافت در مقابل آسیب‌ها و مخاطرات طبیعی- انسانی مقاوم نمی‌باشد باعث بروز احساس ناامنی و نارضایتی در میان ساکنان می‌گردد. در میان مشکلات و دغدغه‌های زندگی شهری امروزه، مسکن محل استراحت و آرامش روحی روانی افراد می‌باشد.

مسئله‌ای که با ایجاد بلندمرتبه سازی و آپارتمان‌ها مشرف به همدیگر باعث برهم خوردن این آرامش و بروز مشکلات جدیدی برای خانواده‌ها و ساکنان شده است. ایجاد آپارتمان‌های جدید با سبک و الگو معماری غربی باعث ایجاد اشرف و دید داشتن خانه‌ها نسبت به همدیگر و موجب برهم زدن آرامش ساکنان و بروز مشکلات روانی و نارضایتی در میان افراد شده است. بنابراین، اشرف داشتن مساکن نسبت به هم مؤلفه دیگریست که با ایجاد حس امنیت در میان ساکنان رابطه مستقیم دارد. از دیگر مؤلفه‌های مؤثر در ایجاد حس امنیت در میان ساکنان مساکن شهری می‌توان به وقوع جرم در محل زندگی، روابط همسایگی و متغیر زیست‌محیطی اشاره کرد.

نتایج بدست آمده از این پژوهش با نتایج حاصل از پژوهش‌های رحیمی و همکاران (۱۳۹۹)، تحت عنوان «تبیین نقش پیکربندی فضا بر نحوه ادراک امنیت محیطی در بافت تاریخی شهر یزد»، حاتمی و ذاکر حقیقی (۱۳۹۹)، تحت عنوان «تأثیرگذاری فضاهای کالبدی بر احساس امنیت اجتماعی در محلات شهری»، نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۹)، تحت عنوان «تأثیر معیارهای کاربری مسکونی در کاهش جرم خیزی در کلان‌شهر تبریز»، باددست و همکاران (۱۳۹۶)، تحت عنوان «ارزیابی میزان رضایتمندی ساکنان از امنیت در مجتمع‌های مسکونی؛ مطالعه موردی: شهر گرگان» و سجادی و همکاران (۱۳۹۷)، تحت عنوان «سنجش ارتباط کیفیت کالبدی مسکن با امنیت تصرف در سکونتگاه‌های خودانگیخته‌ی شهری؛ مورد مطالعه: ناحیه‌ی منفصل شهری نایسر سنندج» همخوانی داشته است.

در راستای تحقق به اهداف پژوهش، راهبردها و راهکارهایی در قالب پیشنهادات پژوهش به شرح زیر ارائه می‌شود:

0 حذف فضاهای بن‌بست و اصلاح فضاهای متروک شهری مانند پارک‌ها و فضاهای سبز که زمینه کارتن‌خوابی و سایر جرایم را فراهم ساخته است.

0 بهبود وضعیت روشنایی در نتیجه ارتقای سطح امنیت و خوانایی فضا در شب و تقویت دید در شب مخصوصاً در سطح محلات حاشیه‌ای شهر گرگان.

0 ایجاد مسیرهای حرکتی و مکان‌های توقف برای تماس مستقیم شهروندان با محیط شهری در بافت‌های

قدیمی شهر.

0 ایجاد پاتوق‌های درون محله با استفاده از مبلمان شهری مناسب برای افزایش روابط اجتماعی.

0 مکان‌یابی فضاهای سبز و تفریحی در جایی که از درب و پنجره بسیاری از واحدها قابل رویت باشد.

منابع و مأخذ

- آریان‌کیا، مصطفی (۱۳۹۷). سنجش مؤلفه‌های اثرگذار بر حس امنیت و حضور زنان در فضاهای شهری؛ مطالعه موردی: پارک شهر گرگان. فصلنامه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (چشم‌انداز زاگرس)، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۳۷، صص ۲۷-۴۹.
- آریان‌کیا، مصطفی؛ ملکی، سعید؛ باددست، بنفشه (۱۳۹۷). سنجش و ارزیابی مؤلفه‌های اثرگذار بر رضایت‌مندی ساکنان مجتمع‌های مسکونی از کیفیت مسکن تحت تصرف؛ مطالعه موردی: منطقه ۲ شهرداری گرگان. فصلنامه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری (چشم‌انداز زاگرس)، دوره‌ی ۱۰، شماره‌ی ۳۸، صص ۸۷-۹۸.
- افضلی، رسول؛ ظهیری، ساناز؛ بذلی، سکینه؛ عیوضلو، داوود (۱۳۹۲). بررسی ابعاد حقوقی قوانین امنیت شهری و عملکرد مسئولان در ساماندهی معضلات امنیتی شهروندان؛ مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی ۱۳ شهر تهران. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره‌ی ۴۵، شماره‌ی ۳، صص ۳۹-۵۴.
- اکبری، رضا؛ پاک‌بنیان، سمانه (۱۳۹۱). تأثیر کالبد فضاهای عمومی بر احساس امنیت اجتماعی زنان؛ نمونه موردی: محله‌ی نارمک و شهرک اکباتان شهر تهران. نشریه هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، دوره‌ی ۱۷، شماره‌ی ۲، صص ۶۴-۵۳.
- اکبری، نعمت‌اله؛ خوش‌اخلاق، رحمان؛ مردیها، سارا (۱۳۹۲). سنجش و ارزش‌گذاری عوامل مؤثر بر انتخاب مسکن با استفاده از روش انتخاب تجربی از دیدگاه خانوارهای ساکن در بافت فرسوده شهر اصفهان. فصلنامه‌ی پژوهش‌های اقتصادی (رشد و توسعه‌ی پایدار)، سال ۱۳، شماره‌ی ۳، صص ۴۷-۱۹.
- امینی، صبا؛ حسینی، سیدباقر؛ نوروزیان ملکی، سعید (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی میزان رضایت‌مندی ساکنان بین دو نمونه از مجتمع‌های مسکونی میان‌مرتبه و بلندمرتبه، نمونه‌های موردی: مجتمع‌های مسکونی شهید محلاتی و سبحان. فصلنامه‌ی معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، شماره‌ی ۱۱، صص ۱-۱۳.
- ایمان، محمدتقی؛ کاوه، مهدی (۱۳۹۱). سنجش میزان رضایت از زندگی در میان ساکنان مسکن مهر فولادشهر اصفهان. فصلنامه‌ی مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال (۲)، شماره‌ی ۵، صص ۱-۳۲.
- باددست، بنفشه؛ میرکتولی، جعفر و دهداری، مصطفی (۱۳۹۶). ارزیابی میزان رضایت‌مندی ساکنان از امنیت در مجتمع‌های مسکونی؛ مطالعه موردی: شهر گرگان. اولین کنفرانس ملی اندیشه‌ها و فناوری‌های نوین در علوم جغرافیایی. دانشگاه زنجان. شهریورماه.
- بشیری، سجاده؛ ضیاءبخش، ندا؛ زارع، لیلا (۱۳۹۵). بررسی راهکارهای شکل‌گیری ایمنی در محیط‌های مسکونی از منظر روانشناسی محیط. فصلنامه‌ی معمار شهر، سال ۳، شماره‌ی ۹.
- جلالیان، سارا؛ حبیب، فرح و ذاکر حقیقی، کیانوش (۱۳۹۵). تدوین مدلی مفهومی از عوامل محیطی مؤثر بر امنیت مجتمع‌های مسکونی؛ مطالعه‌ی موردی: مجتمع‌های مسکونی همدان. فصلنامه‌ی علوم و تکنولوژی محیط‌زیست، دوره‌ی هجدهم. شماره‌ی ۳، صص ۳۶۰-۳۴۵.
- جواهری، بهمن؛ جواهری، داوود (۱۳۹۴). استراتژی‌های قابل اجرا در محیط‌های مسکونی به منظور افزایش احساس امنیت. اولین همایش بین‌المللی و سومین همایش ملی معماری، عمران و محیط‌زیست شهری. همدان.
- حاتمی، یاسر؛ ذاکر حقیقی، کیانوش (۱۳۹۹). تأثیرگذاری فضاهای کالبدی بر احساس امنیت اجتماعی در محلات شهری؛ مطالعه‌ی موردی: شهر همدان. فصلنامه‌ی آمایش جغرافیایی فضا. دوره ۱۰، شماره‌ی ۳۶. صفحات ۱۹۷-۲۱۸.
- حقی، محمدرضا؛ ایزدی، محمدسعید (۱۳۹۴). ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری؛ نمونه مطالعه: میدان امام شهر همدان. نشریه‌ی هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، دوره‌ی ۲۰، شماره‌ی ۲، صص ۱۲-۵.

- داری پور، نادیا؛ فیروزی، محمدعلی؛ نعمتی، مرتضی (۱۳۹۳). سنجش و ارزیابی شاخص‌های کیفیت زندگی در طرح مسکن مهر؛ مطالعه‌ی موردی: شهر امیدیه. فصلنامه‌ی جغرافیا و مطالعات محیطی، سال ۳، شماره ۱۱. ۱.
- درودی، محمدرضا؛ قاسمی، الناز (۱۳۹۳). اولویت‌بندی راهکارهای مؤثر در ارتقای امنیت شهری و تأثیر آن بر رضایت‌مندی مسکونی؛ نمونه مورد پژوهش: منطقه‌ی ۲۰ شهرداری تهران. فصلنامه‌ی پژوهش‌نامه‌ی جغرافیای انتظامی سال ۲، شماره ۶، صص ۱۷۸-۱۴۹.
- رحیمی، حجت‌اله؛ کریمخانی، اکرم؛ حاتمی، انیسه (۱۳۹۹). تبیین نقش پیکربندی فضا بر نحوه‌ی ادراک امنیت محیطی در بافت تاریخی شهر یزد. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری. دوره ۸، شماره ۳. صفحات ۶۵۰-۶۳۱.
- رضایی، علی‌محمد؛ حاتمی، حمیدرضا (۱۳۹۰). روش‌شناسی تحقیقات علمی مقایسه‌ای در حوزه امنیت. مجله‌ی توسعه‌ی انسانی پلیس، شماره ۳۱، صص ۱۳۱-۱۴۸.
- سجاده‌زاده، حسن؛ ایزدی، محمدسعید؛ حقی، محمدرضا (۱۳۹۶). سنجش عوامل محیطی مؤثر بر احساس امنیت ساکنان سکونتگاه‌های غیررسمی شهر همدان. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۵، شماره ۴، صص ۷۲۰-۷۰۵.
- شعبان‌جولا، الهه و عزیزی، محمدمهدی (۱۳۹۳). ارزیابی کالبد محله‌های قدیمی شهری در پاسخ‌دهی به احساس امنیت؛ نمونه موردی: محله ملک‌آباد شهر قزوین. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۴۶، شماره ۴. ۴.
- صمدی‌فرد، زهرا؛ موحد، خسرو؛ جهانبخش، حیدر (۱۳۹۲). بررسی نقش فضاهای باز مشترک در مجتمع‌های مسکونی امروز به عنوان یکی از عوامل پایداری اجتماعی در معماری بومی در افزایش امنیت شهری. همایش معماری و شهرسازی و توسعه پایدار با محوریت از معماری بومی تا شهر پایدار، موسسه آموزش عالی خاوران، مشهد، دی ماه.
- ضابطیان، الهام؛ الیاس‌زاده‌مقدم، سیدنصرالدین (۱۳۸۹). بررسی شاخص‌های برنامه‌ریزی شهری مؤثر در ارتقای امنیت زنان در فضاهای عمومی با رویکرد مشارکتی. فصلنامه‌ی هنرهای زیبا- معماری و شهرسازی، شماره ۴۴، صص ۵۶-۴۳.
- طهماسبی‌بلداجی، مرتضی (۱۳۹۴). بررسی طراحی مجتمع‌های مسکونی با رویکرد ایجاد حس امنیت در فضا. کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و زیرساخت‌های شهری، تبریز.
- طهماسبی‌مقدم، حسین؛ احدنژاد، محسن؛ تیموری، اصغر (۱۳۹۸). تحلیل فضایی شاخص‌های کیفیت مسکن در نواحی شهری با رویکرد مسکن پایدار (مورد پژوهی: شهر زنجان). فصلنامه‌ی توسعه پایدار محیط جغرافیایی. سال اول. شماره ۲. صفحات ۳۲-۱۶.
- عابدینی، اصغر؛ کریمی، زبیده؛ گلشنی، مینا؛ نظری، نیلوفر (۱۳۹۶). تحلیل ساختار فضاهای شهری مطلوب زنان با تأکید بر امنیت در شهر ایرانی- اسلامی؛ مطالعه موردی: محله مهدی‌القدم ارومیه. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۵، شماره ۴، صص ۶۴۴-۶۲۹.
- عباس‌زاده، شهاب؛ گوهری، فرزانه؛ عسکری‌رابری، اباصلت (۱۳۹۵). بررسی تأثیر عوامل کیفیت محیطی بر رضایت‌مندی ساکنان در مجتمع‌های مسکونی در مشهد. فصلنامه‌ی پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره ۴، شماره ۴، صص ۶۵۳-۶۷۱.
- قائدرحمتی، صفر؛ جمشیدی، زهرا (۱۳۹۴). ارزیابی مؤلفه‌های مسکن شهری برای برنامه‌ریزی پدافند غیر عامل؛ مطالعه موردی: شهر بوکان. فصلنامه‌ی برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۱۹، شماره ۲. ۲.
- قزایی، فریبا؛ راد جهانبانی، نفیسه و رشیدپور، نازیلا (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری؛ نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران. فصلنامه‌ی آرمانشهر. شماره ۴. ۴.

کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود؛ محمودی، عاطفه (۱۳۹۰). ایمن‌سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم یا طراحی محیطی. فصلنامه‌ی دانش انتظامی، شماره‌ی ۳، صص ۷۴-۵۱.

کلانتری خلیل‌آباد، حسین؛ اردلانی، روناک؛ سراجی، روناک؛ پوراحمد، عطیه (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی فضاهای امن شهری مبتنی بر تفکیک جنسیتی با رویکرد CPTED؛ نمونه موردی: محله‌ی فرهنگیان شهر بناب. فصلنامه‌ی مطالعات شهر ایرانی-اسلامی، شماره‌ی ۱۲، صص ۱۵-۲۶.

لاریمیان، تایماز؛ ذبیحی، حسین؛ پورانی، حمیده (۱۳۹۲). ارائه مدل تحلیلی برای ارتقاء امنیت شهری از طریق رویکرد امنیت طراحی (SBD)؛ مطالعه موردی: منطقه ۱۷ شهرداری تهران. فصلنامه‌ی مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ۵، شماره‌ی ۱۷.

مسعودی‌راد، ماندانا؛ رفیعیان، مجتبی؛ رضائی، مریم؛ مسعودی‌راد، مونا (۱۳۹۳). سنجش میزان رضایت‌مندی ساکنان از کیفیت سکونت مسکن مهر؛ موردشناسی: مهرشهر زاهدان. فصلنامه‌ی جغرافیا و آمایش شهری-منطقه‌ای، شماره‌ی ۱۲، صص ۱۵۰-۱۳۵.

مظلوم خراسانی، محمد؛ نوغانی، محسن و کیش بافان، بی‌بی فاطمه (۱۳۹۰). بررسی میزان مشارکت اقتصادی-اجتماعی در تعاونی‌های مسکن مهر و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد در سال ۸۹-۱۳۸۸. مجله‌ی جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۲، شماره‌ی ۴، صص ۱۵۲-۱۳۱.

ملاجعفری، افشین (۱۳۹۷). طراحی مجتمع مسکونی با رویکرد ارتقای امنیت اجتماعی در محله‌ی چاکسر آمل. پایان‌نامه‌ی مقطع کارشناسی ارشد، استاد راهنما: علی دشتی. دانشکده‌ی معماری و شهرسازی. مؤسسه‌ی آموزش عالی خزر.

مُنعم، محمدرضا؛ ضرابیان، فرناز (۱۳۹۰). تأثیر طراحی فضاهای سبز حاشیه‌ی بزرگراه‌های درون شهری در ایجاد احساس امنیت؛ نمونه موردی: بزرگراه شهید همت. تهران، فصلنامه‌ی آمایش محیط، شماره‌ی ۱۶، صص ۱۶-۱.

مهندسین مشاور معمار و شهرساز پارت (۱۳۹۲). طرح تفصیلی شهر گرگان، جلد سوم. تهران.

نظم‌فر، حسین؛ باهرنیا، سیده پرستو؛ محسن‌زاده، بلال (۱۳۹۹). بررسی تأثیر معیارهای کاربری مسکونی در کاهش جرم خیزی در کلانشهر تبریز. فصلنامه‌ی جغرافیا و برنامه‌ریزی. دوره‌ی ۲۴، شماره‌ی ۷۱، صفحات ۴۳-۲۳.

نوروزی، سارا؛ فولادی‌سپهر، فیض‌اله (۱۳۸۸). احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. فصلنامه‌ی راهبرد، سال ۱۸، شماره‌ی ۵۳، صص ۱۵۹-۱۲۹.

Aluko, O (2011), The Effects of Location and Neighbourhood Attributes on Housing Values in Metropolitan Lagos. *Ethiopian Journal of Environmental Studies and Management*, 4(2), 69-82.

BIBLIOGRAPHY / 1 1033 Noriza, Raja, Rustam Khairi Zahari, and Shanti Nadarajah (2010), "Residential Satisfaction In Private Low-Cost Housing In The Urban Area: A Case Study of the Klang Valley, Malaysia." *Urban Dynamics & Housing Change-22nd International Housing Research Conference*. Istanbul.

Blobaum, A, and Hunecke, M. (2005), Perceived Danger in Urban Public Space-The Impacts of Physical Features and Personal Factors, *Environment and Behavior*, Vol. 37, No. 4: 465-486.

Ekblom, P. (2011), Deconstructing CPTED and reconstructing it for Practice, *Knowledge Management and Research, European Journal on Criminal Policy and Research*, Vol. 17, No. 3: 7-28.

Hiller, B. (2014). Do burglars understand defensible space? New evidence on the relation insecurity, Chicago School. In *The Oxford Handbook of Criminology*, (eds) Maguire, R Moran and R Reiner. Clarendon Press, Oxford.

Kamali, M. (2011), Urban design approach in order to achieve security with an emphasis on urban CPTED. *Journal of Urban threads*. (36).

Luke Kiddle, (2011), informal settlers, perceived security of tenure and housing consolidation: CASE STUDIES FROM URBAN FIJI.

Pishgahifard, Z., Kalantari, M., Parhiz, F., Haghpanah, E. (2011), Geographic analysis of crime-prone center of drug-related crimes in the city of Kermanshah. *Urban and regional studies*, Third year, Number XI.

Rothrock, Sara E, (2010), Antiterrorism design and public safety: reconciling CPTED with the post, Massachusetts Institute of Technology. Dept. of Urban Studies and Planning.

Samadi, Z. and M Yunus, R. (2011), Physical and Spiritual Attributes of Urban Heritage Street's Revitalization, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, Vol. 36, No. 2: 342-349.

Wu, L; Liu, X; Ye, X; Leipnik, M; Lee, J & Zhu, X (2015), Permeability, Space Syntax, and the Patterning of Residential Burglaries in Urban China, *Journal of Applied Geography*, Vol. 60, pp. 261-265.

